

כפועל בטל מאותה מלאכה
 דבטל מינה, היינו שאם היה
 עושה תחלה מלאכה כבידה
 ומרויח הרבה וזאת היא קלה
 אומרים כמה יניח משכרו לעשות
 מלאכה זו שזהו יותר ממה
 שנותנין לעשות וכו', וקשה
 לפירוש דקאמר בגמ' אבל סיפא
 דנפיש טרחא אימא לא סגי ליה
 כפועל בטל והשתא והלא לפי
 מה שהיא כבידה נוטל יותר
 אמאי ס"ד דלא תסגי כפועל בטל
 וכו', עכ"ל.

ונלע"ד לומר דאע"פ שהתוס'
 במסקנתם פירשו
 כפירוש הקונטרס עכ"ז צריך ליישב
 קושיא זאת ולומר דהנה לעיל בפרק
 אלו מציאות (דף לא:) גבי מוצא
 אבידה שנותן לו כפועל בטל פירש
 רש"י כמה אדם רוצה ליטול ולפחות
 משכרו ליבטל ממלאכה זו כבידה
 שהוא עוסק בה ולעסוק במלאכה
 קלה כזו הכל לפי כובד המלאכה
 וריבוי שכר, יש מלאכה שטורחה קל
 ושכרה רב, או חילוף עכ"ל. לפי זה
 נוכל לפרש דברי הגמ' דסד"א

בסיפא דנפיש טרחא אימא לא סגי
 ליה כפועל בטל, היינו שנותן לו
 יותר מכיון ששכרה רב, קמ"ל דיתן
 לו כפועל בטל, ואף ששכרה מרובה
 לא יתן לו אלא כפועל בטל.

דף ע:

אין מקבלין צאן ברזל
 מישראל מפני שהוא רבית,
 פי' בקונטרס כל האחריות נכסים
 על המקבל ושם אותם במעות
 עליו, וכל זמן שאין נותן לו
 מעותיו חולקים השכר. וקשה
 דמאי פריך בגמרא ממתניתין
 דהכא אמתני' דבכורות, הא ע"כ
 ס"ל למקשה דמתניתין דבכורות
 בדלא קביל עליה נכרי אונסא
 וזולא מדפריך רבא אשינויא
 דאביי וכו', עכ"ל.

ונלע"ד ליישב דברי רש"י, דהנה
 לעיל (דף סט:) בד"ה
 מותר, כתב רש"י דכל כמה דלא
 קביל עליה זולא לאו מלוה היא
 גביה, וגבי ספינה נמי לא קביל
 עליה זולא. שמע מינה מדברי רש"י

מיכסא ונקטי להו שוקא, ואפילו
היה שם אחריות עליהם של
מקבלים, יש להתיר שם יותר
מבאן, דבשכר דשבקי להו
מיכסא, ונקטי להו שוקא יותר
וכו' עכ"ל.

ונלע"ד ליישב דברי רש"י, דודאי
הכא לא דמי דלעיל,
לטרשא דרב חמא, דהתם הפירות
של רב חמא, ולכן צריך שיהא
אחריות הדרך על רב חמא. משא"כ
הכא, דהחמרים לקחו המעות, והוי
ברשותם דמלוה להוצאה ניתנה,
א"כ לא שייך למימר הכא שיהא
אחריות הדרך על בעלי הבתים
העשירים. ומה שכתבו התוס' דאצל
רב חמא יש עדיפות, דנקטי להו
שוקא, ושבקי להו מיכסא. נראה
לדעת רש"י הכא, גבי חמרים עדיפא
מדרב חמא, משום שדרך הסוחרים
כשקונים מהם סחורה במעות
מזומנים, נותנים להם סחורה אחרת
בהקפה, ולכן ניתא להו לחמרים
למכור לבעלי הבתים הסחורות,
במקום הזול, ובזה שיש בידם מעות,
הם קונים עוד סחורה בהקפה כמה

שאם קבל עליו גם זולא הויא מלוה
גביה, וא"כ כמו שתירצו התוס'
לשיטתם דאי לאו מתניתין דהכא לא
הוי קשי לן מתניתין דבכורות אמאי
פטורין, דשפיר חשיבי ברשות
הנכרי וכו', אבל משום דחשיב ליה
במתניתין דהכא רבית דאורייתא
פריך שפיר דא"כ יצא מרשות
בעלים לגמרי כשאר מלוה. א"כ ה"ה
לרש"י נאמר כן, כיון שקבל עליו
כל אחריות נכסים והוי מלוה גביה.

ואף שריבית זו היא מדרבנן, עכ"ז
כיון שיצא מרשות הבעלים,
שפיר מקשה אמאי הבכורות פטורין.

דף עג.

תוס' ד"ה החמרים מעלין
במקום היוקר כבמקום הזול.
פירש בקונטרס, אפילו אחריות
הדרך בהליכה ובחזרה על
החמרים, ואי אפשר לומר כן
דלעיל (דף סה.) גבי טרשא דרב
חמא, פירש בקונטרס גופיה,
שהיה אחריות ההליכה על רב
חמא, אע"ג דהווי שבקי להו

פעמים. כמו שכתב רש"י בד"ה מהו לעשות בגרוטאות כן גבי תבואה מי אמרינן דמידי דשכיח הוא דאזלי ואתו כל שעתא, ולכך יש להם רוח גדול. זאת ועוד כתב רש"י בד"ה מ"ט דרב פפא. ואפילו לא היה זה ממתין להם שום זמן, אלא להביא לו מיד, נוח להם לטרוח ולהיות שלוחים, לקבל אחריות הדרך על כך עכ"ל. כ"ש הכא דאינם מוכרים לו הפירות בשער הזול, אלא לאחר זמן רב, ובינתיים אית להו רווחא. וניחא להו מחמת כן לקבל אחריות הדרך עליהם. יתר על כן אפשר לומר דגם בחזרתם, הפירות עדין ברשותם דאינם נקנים הפירות אלא במשיכה ולכך שפיר שאחריות הדרך בחזרה הוי עליהם.

דף עג.

תוס' ד"ה ניחא להו דמגלי להו תרעא. פירש הקונטרס ע"י מעות שבידם, ניכרים סוחרים, ומקיפין להם סחורות אחרות. וקשה דקאמר איכא בנייהו

תמרא חדתא. ולפירושו איכא בנייהו נמי תנרא ישן. דטעמא דמגלו לכו תרעא ליכא, שהרי ניכרים הם מימי קדם וכו', עכ"ל.

ונלע"ד ליישב דברי רש"י, כמו שכתבתי לעיל, שדרך הסוחרים כשקונים מהם במעות מזומנים דרכם לתת להם עוד סחורה בהקפה ולפי זה יבא טוב שבתגרא חדתא, הגם שאינם מכירים אותו רק עתה, ולמכור לו בזול לא יהבי ליה. אבל לתת לו בהקפה כן יתנו לו, לכן נראה כדפרשית שמכח שקונה מהם במעות, נותנים לו עוד סחורה בהקפה ולפי זה בתגר ישן אם לא יקנה מהם סחורה במעות מזומנים, לא יתנו לו סחורה אחרת בהקפה ולכן גם בתגר ישן שייך למימר שמכח המעות שמביא מגלו ליה תרעא.

דף עד.

תוס' ד"ה הכא לאו בידו. מכאן מקשה ר"ת לפירוש הקונטרס דפרק זה בורר,

(סנהדרין דף כד:) גבי משחק בקוביא דקאמר התם דלאו אסמכתא היא. ופירש הקונטרס משום דהיכי דמי אסמכתא, כגון אם אוביר ולא אעביד, וכגון משליש שטרו דגט פשוט (ב"ב דף קסח.) דסמוך על דבר, כסבור כל זה בידו לעשות וכו' אבל משחק בקוביא לא סמוך אמידו, דלא ידע אי נצח אי לא נצח, ואפ"ה מתני ש"מ מספיקא גמיר ומקני. והכא משמע איפכא דהיכא דלאו בידו הוי טפי אסמכתא וכו', עב"ל.

והנה התוס' בסוף הדיבור וכן בפרק זה בורר הסכימו לפירוש רש"י וישבו דבריו עי"ש דבריהם, ונוכל לומר בעניות דעתינו עוד ישוב לרש"י, דהנה כתב כאן רש"י בד"ה אם אוביר ולא אעביד וכו', אלמא כיון דאפסדיה בהכי ולא סמך, לאו אסמכתא היא, שאינו מקבל עליו אלא כדי הפסד שהפסידו. וכן לקמן (דף קד:) בד"ה לא גזים כתב כן, דלאו אסמכתא היא

דהכי אפסדיה, שמעינן מדברי רש"י דהכא גבי אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא לא הוי אסמכתא משום שזה בידו, וגם הפסידו משא"כ באם אוביר ולא אעביד אשלם אלפא זוזי. וכן במשליש שטרו דגט פשוט, אע"פ שזה בידו, כיון דהתם לא הפסידו לכך הוי אסמכתא ולא קני.

דף עה:

גמ', ת"ר שלשה צועקין ואינן נענין ואלו הם, מי שיש לו מעות, ומלוה אותם שלא בעדים, והקונה אדון לעצמו, ומי שאשתו מושלת עליו.

ופרש"י צועקין בב"ד של מטה, ואינן נענין שהרי הם גרמו לעצמם.

וקצת קשה לי דגבי מי שאשתו מושלת עליו, מה שייך למימר שהוא גרם לעצמו את זה. וכן גבי הקונה אדון לעצמו, שאחד

הפירושים בגמ' הוא, דביש ליה בהאי מתא ולא אזיל למתא אחריתא, מה שייד למימר צועק בב"ד של מטה מה יש לו לצעוק.

ועל קושיא הראשונה נוכל לפרש על דרך הדרש כמובא בשם הרב חיד"א, דהנה כתוב בספר תהלים אין שלום בעצמי מפני חטאתי. וכידוע שהאשה נקראת עצם דכתיב גבי אדם הראשון ויקח אחת מצלעותיו וכן כתיב זאת הפעם עצם מעצמי. ופירוש הפסוק הוא אין שלום בעצמי, היינו כשיש מחלוקת בינו לבין אשתו הוא מפני חטאתי, מחמת העונות שבידו ולכן אם אשתו מושלת עליו, דהיינו שיש ביניהם מריבה הוא מפני חטאתו, ושייד למימר בזה שהוא גרם לעצמו.

ולגבי מאן דביש ליה בהאי מתא, נוכל לומר דהנה בשיטה מקובצת, הביא בשם הרמ"ך גבי מי שכותב נכסיו לבנו בחייו, בלא שיוור מזונות ופרנסה עכ"ל.

שמעינן מהכא שהצעקה על מי שכותב נכסיו לבניו, אינו מטעם שמתחרט ובא לחזור בו, דא"כ מאי שנא אם שייר מזונות לעצמו או לאו, אלא הצעקה שלו היא, שעתה שאין לו מזונות ופרנסה לעצמו, צועק לב"ד שיפרנסו אותו, ועל זה אינו נענה, משום שהרי הוא גרם זאת לעצמו. א"כ ה"ה הכא גבי דביש ליה בהאי מתא, ומסתמא הפסיד כספו ואין לו במה להתפרנס, וצועק לב"ד שיפרנסו אשתו, בהאי גוונא שאם ילך למקום אחר ויצליח, א"כ הוי צועק ולא נענה.

פרק ששי – השוכר את האומנין

דף עו.

רש"י ד"ה ואמר להו
בארבעה, ולערב לא נתן בעה"ב
אלא שלשה, עכ"ל.

ויש לדקדק, דאמאי פרש"י ולערב
לא נתן בעה"ב רק ג', ויכל
לפרש שכשבאו פועלים לעבוד,
אמר להו בעה"ב בשלשה, וכהאי
גוונא נמי איכא תרעומת, כדפרש"י
לקמן אברייתא, השוכר את האומנין
והטעו את בעה"ב, או בעה"ב הטעה
אותן, אין להם זה על זה אלא
תרעומת. וכתב רש"י בד"ה אין להם
זה על זה תרעומת, דאמר להו
תשכירו עצמכם לאחרים, ואינהו
נמי אמרו ליה, כי הדרי בהו, צא
ושכור אחרים. ומיהו תרעומת איכא,
שיהיו צריכים לחזור, זה אחר
פועלים, וזה אחר שוכרים. ותביעת
ממון ליכא, דהא דברים בעלמא
נינהו, אף כאן נעמיד כשבאו

לעבוד, אמר להם בעה"ב בשלשה,
ויש להם רק תרעומת בלבד.

ונלע"ד להסביר זאת, בהקדים
דברי התוס' לקמן (דף
קית.) בד"ה לעשות בשלו, והראהו
בשל חבירו. וכתבו התוס', משמע
דווקא לעשות בשלו, נותן לו שכרו
משלם, אבל סתמא לא וכו'.
ובפירוש דברי התוס', אבל סתמא
לא, ראיתי לדרישה בח"מ סימן שלו
סע"ק א, שפירש דברי התוס' וז"ל,
וכתבו התוס' לעשות בשלו והראהו
בשל חבירו, משמע דווקא לעשות
בשלו, [פירוש דהפועל סבר שהוא
שלו] אז נותן לו שכרו משלם, אבל
סתמא [פירוש שהפועל ידע שאינו
שלו אלא שלא אמר לו שכרך על
בעה"ב] לא עכ"ל. משמע מכאן
שהתוס' סוברים במקום שהפועל
יודע שהשדה אינו של הפועל אלא
של בעה"ב, אע"פ שאמר לו הפועל

שכרך עלי, אינו נותן לו שכרו משלם. ובדעת רש"י אם סובר כדברי התוס' או לאו, מצאנו מחלוקת הובאה בסימן של"ו בח"מ, לדעת הב"י רש"י לא סובר כתוס', ולדעת הב"ח וכן לדעת הפרישה, רש"י סובר כתוס' עיי"ש דבריהם.

על פי זה נבוא לבאר דברי רש"י, דבכוונה תחילה כתב ולערב לא נתן בעה"ב אלו שלשה, שאם היינו מפרשים שכשבאו פועלים לעבוד, אמר להם בעה"ב בשלשה, א"כ פה ידעו הפועלים שהשדה שייך לבעה"ב ולא לפועל, וא"כ אע"פ שאמר להם הפועל שכרכם עלי, כיון שידעו הפועלים שהשדה אינו שלו, מזה שבעה"ב אמר להם בשלשה. א"כ אין להם עליו אלא תרעומת, ולא שייך למימר שיתן להם שכרם משלם, וחוזר ונוטל מבעה"ב מה שהנהו. לכך פרש"י, דלערב לא נתן בעה"ב אלא שלשה, דבכהאי גוונא יבוא דברי הגמ' על מכונם, שאם אמר להם שכרם עלי, יתן להם שכרם משלם וחוזר ונתן מבעה"ב מה שהנהו.

דף עו.

גמ' וליחזי פועלים היכא מיתגרי לא צריכא דאיכא דמיגר בארבעה ואיכא דמיגר בתלתא, וכו'.

והקשה המהרש"א במהדורא בתרא, וז"ל קצת קשה ואימא דאיירי כשעדין לא התחילו במלאכה, ופועלים נשכרים בארבעה, ובעה"ב אומר שאינו רוצה ליתן להם אלא שלשה, כמו שאמר, ויש להם תרעומת על הפועל שהטען ואמר להם בארבעה. ויש ליישב עכ"ל.

ונלע"ד ליישב זאת והוא דכיון דברישא באומר להם שכרכם עלי, נותן להם משלו, וחוזר ונוטל מבעה"ב מה שהנהו. ודין זה לא שייך כשהפועלים לא התחילו במלאכה, כמו שהוכחתי בדבור הקודם, על דברי רש"י, מדוע כתב ולערב נתן להם בעה"ב שלשה. ממילא גם המשך הדבור, שאמר להם שכרכם על בעה"ב, חייב להיות

אח"ח 1234567

בכהאי גוונא, שכבר התחילו במלאכה, ולערב נותן להם שלשה.

ואם כל הפועלים נשכרים בארבעה, חייב ליתן להם ארבעה, כדין מה שהנהו, ולא יתן להם שלשה, אע"פ שאמר לפועל שכור לי בשלשה. ובזה לא שיין למימר דאיכא להו תרעומת בלבד, לכך חייבים לפרש דאיכא דמיגר בארבעה, ואיכא דמיגר בתלתא. ובזה שיין שפיר, שאין להם עליו אלא תרעומת בלבד.

דף עו.

רש"י ד"ה ה"ג הבא לי גיטי, האשה שאמרה לאחד, אם תמצא את בעלי, אמור לו שישלח לי את גיטי בידך, ותיעשה שלוחו של בעלי לגרשני וכו', עכ"ל.

וקצת קשה דאמאי לא פרש"י דאיירי בעושה אותו שליח להולכה, כמו שפירש בפרק האומר (גיטין דף סב.) האשה שאמרה לשלוחה הבא לי גיטי דאיירי שעשתה אותו שליח להולכה.

ונלע"ד לתרץ, כיון דבסוגיא דידן רוצים לפשוט את הבעיא,

שבעה"ב אמר לשליח בארבעה ושליח אמר להו בתלתא ואמרי ליה כמו שאמר בעה"ב. ופה השליח שאמר שלשה גרע מבעה"ב שאמר ארבעה לכן אם נפרש בהבא לי גיטי שעשתה אותו שליח להולכה והשליח אמר לבעל התקבל לי גיטי, הכא תרווייהו הם לגריעותא, דאם נלך בתר האשה לא תתגרש כי היא לא יכולה לעשות שליח להולכה וכ"ש אם נלך בתר שליח לא תתגרש לכן פרש"י הכא דאמרה לו לשליח שהבעל יעשאהו שליח הולכה ובזה דמיא לבעה"ב שאמר ארבעה, והיינו מעליותא ואילו השליח שאמר התקבל לי גיטי היינו גריעותא, דלא תתגרש כלל, ודמיא לשליח שאמר שלשה ולכן שפיר אפשר ללמוד אחד מהשני.

דף עו:

גמ' אבל התחילו במלאכה שמיין להם מה שעשו, כיצד קבלו קמה לקצור בשני

סלעים קצרו חציה והניחו
חציה, בגד לארוג בשני
סלעים וכו'.

ויש ליתן טעם אמאי נקט קמה
לקצור ובגד לארוג, ונראה
שאם היה כותב קמה לקצור בלבד
הייתי אומר דבזה דווקא שמין להם
מה שעשו, כי חצי קמה שקצרו,
אהני מעשייהו, אע"פ שאם לא
יקצרו את החצי השני. אבל בבגד
לארוג, שאם לא יארגו החצי השני
הו"א דלא יתן להם שכרם משום
דלא אהני מעשייהו, לכך נקט
לאשמעין, גם בבגד לארוג דשמין
להם מה שעשו.

דף עז.

רש"י ד"ה לא סיירא
מאורתא, פסידא דבעל הבית,
דאמרי ליה, מי יימר דלדעתא
דההוא ארעא אמרתן, עכ"ל.

ויש לדקדק בדברי רש"י, דלעיל
בד"ה לא סיירוה לארעא, כתב
טעם אחר, דעל בעל הבית לתת לב

לדבר ולהודיעם, אם תמצאו שדה
לחה, לא אתן לכם כלום, וכאן כתב
טעם אחר.

ונלע"ד דלעיל גבי באו פועלים
ומצאו השדה כשהיא
לחה, כתב רש"י תרי גווני, בסיירוה
הפועלים לארעא, חדא שראוה ולא
הבינו שהיא לחה, או שמא ירדו
גשמים בלילה, א"כ איירי גם באופן
שהיתה לחה מקודם, אע"פ שעתה
לא ירדו גשמים. לכך שפיר כתב
רש"י, שאם לא סיירוה לארעא
פסידא דבעה"ב, משום שהיה צריך
להודיעם שאין להם לדעת שהשדה
היתה לחה מקודם. ואנה"נ יכל רש"י
לפרש, גם מטעם שיכלו לומר לו,
מי יימר דלהאי ארעתא אגרתן, אלא
דעדיפא מינה קאמר, דאף אם אין לו
אלא רק אותה שדה, גם כן פסידא
עליו, מטעם שהיה לו להודיעם.
אבל במימרא דרבא, דאמר אוגרי
לרפקא, ואתא מטרא ומלייה מיא,
כאן לא שייך למימר דאינהו לא
ידעי, ועל בעה"ב היה להודיעם, כי
ברור הדבר, אם אתא מיטרא,
שהשדה לא תהא ראוייה לרפקא,

לכך כתב כאן רש"י הטעם שהוא פסידא דבעה"ב משום שיאמרו לו, מי יימר דלדעתא דהאי ארעא אגרתן. ונראה שבזה חולק רש"י על תוס', דסבירא להו לתוס', בד"ה ואתא מיטרא בלילה, שאין להם לפועלים לידע, שהמטר ימנע קרקעו מריפקא.

דף עח.

רש"י ד"ה בבקעה והוליכה בהר, בראש ההר, ואע"פ שהדרך חלק וישר חייב.

ויש לדקדק אמאי כתב רש"י בדווקא שהוליכה בראש ההר, שהדרך חלק וישר ומתה שם, ולמה לא פירש, שמתה במעלה ההר.

ונלע"ד לומר דבקושית הגמ', מאי שנא רישא דלא קא מפליג, מתרץ ר' יוסי בר חנינא, כגון שמתה מחמת אובצנא. ובבא מציעא דמתניתין, בשוכר חמור להוליכה בבקעה והוליכה בהר אם

הוחלקה חייב ואם הוחמה פטור ואם מחמת המעלה חייב. שאלו התוס' בד"ה אם הוחמה, וא"ת והיכי ידעינן ברישא דקתני הוחמה פטור, דשלא מחמת המעלה הוחמה. וי"ל דראינו שלא הוחמה בעלייתה, שעלתה בלא טורח, והלכה אחר כן הרבה, ולא היתה מזיעה, ובתר הכי הוחמה, א"כ שלא מחמת המעלה הוא ופטור. וגם מדברי רש"י אפשר ללמוד כן, שכתב בד"ה אם מחמת המעלה הוחמה, בעלותה מרגל ההר לראשו. ש"מ שדוקא מרגל ההר עד לראשו אמרינן הוחמה מחמת המעלה וחייב, לאפוקי אם אחר כן הלכה בדרך הישר הרבה, ואחר כן מתה דפטור, ולפי זה יבוא טוב מה שפרש"י שהוליכה בראש ההר, שהדרך חלק וישר, דאם נפרש דאיירי במעלה ההר, א"כ אמאי צריך ר' יוסי בר חנינא לאוקמי במתה מחמת אובצנא, והרי גם בלי זה, אע"פ שלא היה עליה משאוי גם כן יהיה חייב, בגלל שמתה מחמת מעלה ההר. לכך פרש"י דאיירי בראש ההר, שהדרך חלק וישר, ובזה

דווקא מתה מחמת אובצנא חייב, הא לאו הכי הוי דינא כהוחמה שפטור, במכ"ש שאם היה מוליכה בבקעה היתה מתה מחמת הוחמה.

דף עח.

רש"י ד"ה חייב, המשכיר למכור העור והנבלה לכלבים, ולהוסיף מעות ולהעמיד לו חמור, או ישכור לו אחר ברמי נבילה, שהרי חמור זה שיעבד לו, או יחזיר לו שכרו, עב"ל.

וכתב ע"ז הרא"ש, דלשון זה מגומגם, מדכתב שהרי חמור זה שיעבד לו, אלמא משמע דאמר ליה חמור זה, ומדכתב ולהוסיף לו מעותיו, ולהעמיד לו חמור אחר, אלמא איירי בחמור סתם, דאי בחמור זה, אין חייב להוסיף משלו, אלא דמי הנבילה יקח, או ישכור והאי מתניתין בחמור סתם, מדקתני חייב להעמיד לו חמור אחר. עכ"ל הרא"ש.

ונלע"ד ליישב את רש"י ולומר דרש"י מעמיד המשנה

מתה או נשברה חייב להעמיד לו חמור אחר, באומר לו חמור זה, ולא באומר לו חמור סתם. והכי מוכח מלקמן (דף עט.) בד"ה יקח, שכתב רש"י וז"ל יקח וישלים דרכו, דהא שיעבד לו חמור זה, ותנן במתניתין מתה, חייב להעמיד לו חמור אחר, ומשני בשאין בדמיה ליקח, וכן בדבור שלאחריו כתב גם כן כלשון הזה, והא דכתב רש"י להוסיף מעות, ולהעמיד לו חמור אחר, אינו בתורת חיוב, כי לא מדובר כאן אלא באומר חמור זה ולא בחמור סתם ומה שכתב להוסיף היינו אם אינו רוצה שיכלה הקרן. והא דבגמ' לקמן דמוקי בחמור זה, וקאמר אם יש בדמיה ליקח יקח, ומשני בשאין בדמיה ליקח, ולא קאמר שיוסיף מעות, ויקח חמור אחר, משום דהתם מיירי בשוכר, שהוא באמצע הדרך, והוא צריך למכור, או לשכור בדמיה חמור אחר ולכך גבי שוכר לא שיך למימר שיוסיף מעות, ויקח חמור אחר, כי שמא אין הבעלים רוצים להוסיף מעות, אבל במשנה דמיירי במשכיר, שפיר קאמר שאם ירצה

להוסיף דמים ויקח חמור אחר, יעשה כן.

דף עח:

תוס' בד"ה אם בדרך הליכתה ניטלה, אומר לו הרי שלך לפניך. פירש בקונטרס שמוליכה בדרך, שגם הוא רוצה לילך, אומר לו משכיר, הרי שלך לפניך, ושכור בהמה אחרת עד שם. ותימה דלמה ישכור בהמה אחרת וכו', עכ"ל.

ונלע"ד ליישב זאת, דהנה במשנה מתה או נשברה חייב להעמיד לו חמור אחר, פרש"י מתה או נשברה שמפסיד כל שכרו. שמעינן מדברי רש"י, שאם לא מפסיד כל שכרו, אינו חייב להעמיד לו חמור אחר, ולכך הכא שדרך אנגריא לקחת החמור הזה, עד שימצא חמור אחר ויתן לזה חמורו. א"כ בזה הוא לא מפסיד כל שכרו, ולכן אינו חייב להעמיד לו חמור אחר. ויפה פירש"י שאומר לו שכור חמור אחר עד שם, זאת ועוד שרש"י

כתב שאומר לו שגם מזלו גרם לו שלקחו ממנו החמור, ולכך ישכור לו חמור אחר עד שם.

דף עט:

תוס' ד"ה דפרקיה לטועניה בגויה. פירש בקונטרס, שהוסיף המשא בחצי הדרך. וקשה דהוה ליה למימר פריק לה, כיון שממקום אחר, היה פורק לספינה, ועוד דקאמר ושינוי דעתא. מה מפסיד, דכל שכן שמרויח יותר, עכ"ל.

ונלע"ד ליישב דבר רש"י, ולומר דאפשר שמאותם החבילות שהיו לו בספינה עשה עוד חבילות, דהיינו שמקודם היו בדוחק ובצפיפות ועתה רוצה שיהיו החבילות ברוח ולא בצמצום והוסיף לעשות מהן עוד חבילות. וא"ת א"כ אמאי יש לו תרעומות, מטעם דבעי למיזבן אשלא יתרא, הרי לא נשתנה המשא מכמות שהיה וי"ל דקיי"ל שהנפח קשה כמשאוי (כדלקמן בדף פ.) א"כ אע"פ שהמשקל הוא אותו

משקל, אבל כיון שהוסיף חבילות נמצא, שיש כאן נפח יותר, ונפח קשה כמשאוי, ולפיכך יש לו תרעומת, שצריך לקנות חבלים ביוקר, ולגבי קושיא שניה, כבר כתב רש"י שהוא סבור ללכת מהר, ולחזור מהר, ואפשר שבעכב שמתעכב עתה יגרם לו הפסד, מצד אחר, שמוכן לו סחורה אחרת ליקח, ובזה שמתעכב יפסיד העסקא האחרת, לכך אע"פ שמקבל פה תוספת שכר, עכ"ז יש לו תרעומת שיכול להפסיד עסקא אחרת, והא שיש לו רק תרעומות, כבר כתב רש"י שמתחילה התנה עמו לכך, שיתן בה חבילות כמה שירצה.

דף פ.

תוס' ואי דוכתא דמחזקינן בגונדרי, תרווייהו משלמי. פירש בקונטרס משום דהוי ספק מי עשה. ואין נראה דלא קיי"ל (ב"ק דף לה:) כסמוכום אלא כרבנן, והמוציא מחבירו עליו הראיה, ואי הוה ספק שניהם פטורים.

וראיתי ישוב לרש"י, בספר אמרי בינה לרבינו שמואל מגרמיזא, שכתב דרש"י במשנה כתב שנעריו של המשכיר הולכים עם בהמתו, ולפי זה יבוא טוב שהמשכיר צריך לתת להם שכרם, ועתה הוא מוחזק בכסף, ועליהם להביא ראיה מי שבר את כלי המחרשה וכיון דהוי ספק שניהם משלמים את דמי המחרשה.

דף פ.

תוס' ד"ה שפחה זו שוטה היא, הרי זה מקח טעות. מכאן קשה לפירוש הקונטרס שפירש, אהא דאמר בכתובות (דף נח.) סימפון בעבדים ליבא, אי מומין שבגלוי וכו'. מאי אמרת ליסמין מזויין, או מוכתב למלכות, הנהו קלא אית להו. ופירש בקונטרס וסבר וקביל. וקשה לר"ת דהא הבא אמרינן, דהוי מקח טעות באלו המומין, וא"כ משכחת סימפון בעבדים, ואיך אוכלין בתרומה עכ"ל.

ונלע"ד ליישב קושיא זו, על פי מה שכתב הסמ"ע בחו"מ סימן רל"ב סע"ק י' בשם המ"מ וז"ל, אם היה דבר שהלוקח יכול להבחין לאלתר, כגון שיכולין לנסות ולטעמו, ולא הקפיד לעשות כן, והמוכר מכר לו סתם אינו חוזר. והחכמת שלמה (בסעיף קטן ג שם) כתב להביא הוכחה להאי סברא, מהגמ' במסכת (בכורות דף יג:). הלוקח גרוטאות מן העובד כוכבים, ומצא בהן עבודת כוכבים, אם עד שלא נתן מעות משך יחזור. ואם משנתן מעות משך, יוליך הנאה לים המלח. ומוקי לה אביי לרישא במקח טעות דלא ידע דהא לא יהיה ליה זוזי, וסיפא לאו מקח טעות הוא, דכיון דיהיב זוזי, איבעי ליה לעיוני, והדר מימשך. שמעינן מדברי אביי סייעתא להאי סברא שהביא הסמ"ע, ואע"פ שרבא חולק על אביי, וס"ל שרישא וסיפא מקח טעות, אלא רישא דלא יהיב זוזי, לא מיחזי כעבודת כוכבים ביד ישראל, וסיפא דיהיב זוזי, מיחזי כעבודת כוכבים ביד ישראל, וקיי"ל הלכתא כרבא

לגבי אביי לבר מיע"ל קג"ם. עכ"ז כותב החכמת שלמה דדוקא הכא גבי עבודת כוכבים, ס"ל לרבא דלא הוי ליה לאסוקי אדעתיה, שהנכרי ימכור ע"ז שלו, אבל בעלמא היכי דהו"ל לאסוקי אדעתיה, אולי יודה רבא לאביי.

ועפ"ז נתרץ הקושיא על רש"י, דהכא שהמוכר אומר לו שפחה זו שוטה היא, נכפית היא, משועממת היא, בודאי שעל הקונה טרם שמשך אותה אליו, לבדוק אם יש בה המומין הללו, ולכך אם משך ולא בדק לא הוי מקח טעות דאיכא למימר מחל על זה. והא דאמרינן הכא מקח טעות, מיירי שנתן הכסף ובדק טרם שמשך, ובזה הוי מקח טעות, ובזה מתורץ דאין שייך חשש לסימפון בעבדים גבי תרומה. דאם בדק הוי מקח טעות ואם לא בדק עד שמשך המקח קיים, ובזמן המועט הזה בין נתינת הכסף, למשיכת העבד, אין חשש שיאכיל אותו בתרומה כל זמן שלא בא לרשותו, ולכך לא חיישינן לתרומה גבי

עבדים, ואפשר לומר לסברת התוס' שס"ל, שרבא חולק וסובר בכל גווני לא אמרינן איבעי ליה למיבדק וקיי"ל כרבא לגבי אביי, לכך הקשו על רש"י לשיטתם.

דף פא :

תוס' ד"ה דברי הכל אבד המשכון, אבדו מעותיו. ועל פירוש הקונטרס דפירש, שלהי שבועת הדריינים (שבועות דף מד.) דמשום שטר מודה רבי אליעזר בסיפא, דכיון שיש שטר, לשם משכון קבל, ולא לזכרון דברים בעלמא כמו ברישא. תימא דאי ברישא לא נקט משכון, אלא לזכרון דברים בעלמא, משום דליכא שטרא, א"כ אמאי לא יהיה משמט, אפילו שוה המשכון כנגד מעותיו, כדמשמע בהזהב (לעיל מט.) דהיכא דלא נקט אלא לזכרון דברים בעלמא דמשמט. והתם משמע דאם שוה משכון כנגד מעותיו לב"ע אינו משמט וכו', עכ"ל.

ונלע"ד ליישב קושיא זו, דהנה בגירסת הספרים שלפנינו, אין את המלים כמו ברישא. ולכן נראה לומר, דמה שכתב רש"י שקבל המשכון לזכרון דברים בעלמא, מדובר במשכון שאינו שוה כנגד מעותיו, דכיון שלא שוה כנגד מעותיו לא קבלו לגוביינא, אלא לזכרון דברים בעלמא, אבל במשכון ששוה כנגד מעותיו כגון ברישא, כתב רש"י בד"ה ישבע וז"ל, ישבע שלא פשע, דשומר חנם הוא עליו, דאין אדם נוטל משכנו לגוביינא, אלא להיות בטוח במעותיו, שלא יוכל לכפור. ולעולם שומר חנם הוא עליו, שאם אבד יגבה ממקום אחר עכ"ל. הנה ראינו דכאן לא כתב רש"י, דלוקח המשכון לזכרון דברים בעלמא, אלא כתב שנוטל המשכון, להיות בטוח במעותיו. ולפי זה נאמר דהיכא ששוה המשכון כנגד מעותיו, אע"פ שלא נטלו לשם גוביינא, עכ"ז כיון שסומך על המשכון להיות בטוח במעותיו אינו משמט, כמו שראינו בדברי התוס' בד"ה והא אידי ואידי,